

Muqeddes Kitab

Tewrat 8-qisim

«Rut»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Tewrat 8-qisim

«Rut»

Kirish söz

Arqa körünüshi

Tewratning «Rut» dégen qismi «batur hakimlar» dewride ötken Yehudiy bolmighan Rut we uni qobul qilghan Yehudiy ailisi toghrisidiki xatiridur. Biz «Batur hakimlar»ning «qoshumche söz»ide déginimizdek: ««Batur hakimlar»da xatirilengen chüshkünlik hem pajielerdin Israil xelqining hemmisini qarangghuluq we zulmet-gheplet ichide yashawatqan, dep xulasige kélishimiz mumkin. Shuning üçün biz «batur hakimlar» dégen tarix bilen zamandash bolghan «Rut» dégen xatiridiki güzel tarixni oqughinimizda, könglimiz kötürüldü. Chünki «Rut» dégen tarixta bir aile ichide bolghan özara méhir-muhebbet, sadaqetlik we hörmet-izzetni köreleyimiz. Mushu tarix bizge Xudaning kelgüsida Israilgha nisbeten néme pilanliri barliqini körsitidu».

Mezkur tarix Xuda pajiени shad-xuramliqqa aylandurghan bir tarixtur. Mushu dewrde Israil qehetchilik apitige uchraydu. Xudaning Israil bilen bolghan ehdisige qarighanda, bu héchqandaq «tasadiپی ish» emes, belki Xudaning Özige wapasiz bir xelqning üstige yürgüzgen hökümidin ibaret idi (qehetchilik bolsa «Xudaning jaza-terbiyisining besh basquchi»ning ikkinchi basquchining bir qismi idi. «Batur hakimlar»diki «qoshumche söz»imizde, «Xudaning jaza-terbiyisining besh basquchi» üstide toxtalghiniduq). Israilliq Elimelek dégen kishi ailisi bilen jan béqishqa öz yurtini terk étip Moab zéminigha baridu we Moabning sheherliride turmay, belki sehrasigha bérıp turidu.

Moabiylar Lutning ewladliri idi; ularning ejdadi Lut eslide Israilning ejdadi Ibrahimning dua-tilawetliri arqiliq Xudaning jazalishidin qutquzulghan bolghachqa, Israil xelqige dost bolushi kérek bolatti («Yar.» 18-19-bab; Moabning kélip chiqishi toghruluq 19:30-38ni körüng). Halbuki, eksiche Moab Israilgha hesetxorluq qilip («Chöl.» 22-25-bablar), Israil ajiz bolghan waqitlarda daim ulargha hujum qilip bulang-talang qilatti («Hak.» 3-bab, «1Sam.» 12:9). Uning üstige, Moabiylar «Kémosh» dégen butqa choqungghuchi butperesler idi; ularning bu «ilah»i Moabtikilerdin «insan qurbanliqi» we köp bashqa yirginchlik ishlarni «telep qilatti» (1:15, «1Pad.» 7:11, «2Pad.» 3:27).

Yuqirida tilgha élinghan öchmenlik we yirginchlik butpereslik tüpeylidin Elimelek we ailisidikilerning Moabiylar arisida kün ötküzüshi intayin teske toxtighan bolsa kérek. Buningdin ularning Moabning sheherlirining biride turmay, belki sehrada turushining sewebini chüshiniwélishe tes emes.

Elimelek namelum bir ish sewebidin Moabta ölidü; uning ikki oghli Mahlon we Kiliyon Moabliq qizlardin xotun alidu. Melum bir waqittin kéyin we yene namelum bir sewebtin Mahlon we Kiliyonmu qaza qilidu. Lékin kütmigen yerdin, ular emrige alghan ikki ayal qéynanisi Naomigha wapadar we méhriban bolup chiqidu. Naomi (belkim Israil zéminidin ayrilghan waqtidin on yil ötkendin kéyin) Israil zéminigha qaytishni qarar qilidu; Rut bolsa öz ailisi, wetini we xelqidin waz kéchip Naomigha yar-yölekte bolushqa uninggha hemrah bolup birge qaytishqa niyet baghlaydu. Uning bu ehmiyetlik qarari tolimu ulugh netijilerni élip kélidu. Rut Dawut padishahning ejdadi, shuningdek Mesihning ejdadi bolup chiqidu.

«Hemjemet qutquzghuchi» yoki «hemjemet nijatkar»

Bu tarixning bir nuqtisini sel tepsiliyrek chüshendürüş kérek. Musagha tapshurulghan qanun boyiche, birsi namratliship qerzdar bolup qélip, öz yerlirini sétishqa, hetta özi yaki ailisidikilerni qulluqqa sétishqa mejbur bolghanda, bundaq soda-sétiq mudditi «azadliq yili» (yeni «kanay-burgha chalidighan yili», «shadliq yili», her 50-yili)ghiche bolatti («Lawiylar» 25:10-55ni körüng). Shu yilda barliq tewelikler eslidiki igisige yaki (u alemdin ötken bolsa) eng yéqin tughqinigha qayturulushi kérek idi. Halbuki, «azadliq yili»din ilgiri namrat kishining melum bir tughqinining uni yaki ailisini namratliqtin qutquzush niyiti bolsa, undaqta ularning yérini qayturup sétiwélish hoquqi bar idi; ailisi qulluqta bolsa ularni qulluqtin hör qilip sétiwélish hoquqi bar idi. Qanun boyiche bahasi adil bolsa héchkim héliqi tughqanning bu yolini tosiyalmaytti. Ibraniy tilida bundaq tughqinini süpetleydighan söz «goél» déyiletti; biz «goél»ni uyghurchigha terjime qilghanda «hemjemet qutquzghuchi» yaki «hemjemet nijatkar» dégenni talliwalduq.

Ailining bir ezasi bashqilar teripidin melum zeximge uchrighan yaki ejellik bir zerbe bilen ölgen bolup, pakiti toluq bolsa, shu ailining ezasigha «hemjemet-qutquzghuchi»liq rolini öz üstige élishqa razi bolghan bir tughqinining jawabkardin ziyanni tölitiwélish hoquqi bar idi («Qan.» 19:1-13, «Yeshua» 20:1-9).

Naomi we Rut Pelestin (Qanaan) zéminigha qaytqanda belkim tolimu yoqsul bolsa kérek. Ularning bextige yarisha, ulargha tughqan bolghan birsi, yeni Boaz isimlik bir kishi ulargha her tereptin «hemjemet nijatkar» bolushqa razi bolidu.

Bu ishlar toghrisida «qoshumche söz»imizde toxtilimiz.

Mezmunlar we chong témilar: —

- (1) Bir qéynana uchrighan külpet; Elimelek ailisining Moabqa bérishi (1:1-5)
- (2) Bir kélinning wapadarliqi; Naomi bilen Rutning birge Beyt-Lehemge qaytip kélishi (1:6-22)
- (3) «Hemjemet nijatkar»ning méhir-muhebbiti: —
 - (a) Rutning «tasadipiyliqtin» Boazning étizida bashaq térishi (2-bab)
 - (e) Rutning xamangha bérrip, Boaz bilen körüşhüshi (3-bab)
 - (b) Boazning Rutni nikahigha élishi (4:1-12)
- (4) Padishah Dawutning nesebnamisi: Dawut padishah Boaz bilen Rutning ewladidur (4:13-22)

.....

Rut

Elimelek ailisining Moabqa bérishi

1¹ Batur Hakimlar hokim surgen mezgilde shundaq boldiki, zéminda acharchiliq yuz berdi. Shu waqitta bir adem ayali we ikki oghlini élip Yehuda zéminidiki Beyt-Lehemdin chiqip, Moabning sehralarida bir mezigil turup kélishe bardí. ² U kishining ismi Elimelek, ayalining ismi Naomi, ikki oghlining ismi Mahlon bilen Kilyon idi. Ular Beyt-Lehemde olturuqluq, Efrat jemetidin idi. Ular Moabning sehrasigha kélip shu yerde olturaqlashti. ³ Kéyin Naomining éri Elimelek öldi; ayali ikki oghli bilen qaldi. ⁴ Ular Moab qizliridin ózlerige xotun aldi. Birining éti Orpah, yene birining éti Rut idi. Ular shu yerde on yildek turdi. ⁵ Mahlon bilen Kilyon her ikkisi öldi; shuning bilen apisi éri hem oghulliridin ayrilip yalghuz qaldi.

Naomi bilen Rutning Beyt-Lehemge qaytip kélishi

⁶ Shuning bilen ayal ikki kélini bilen qopup Moabning sehrasidin qaytip ketmekchi boldi; chünki u Perwerdigarning Öz xelqini yoqlap, ashliq bergenlikli toghrisidiki xewerni Moabning sehra-sida turup anglighanidi. ⁷ Shuning bilen u ikki kélini bilen bille turghan yéridin chiqip, Yehuda zéminigha qaytishqa yolgha chiqti. ⁸ Naomi ikki kélinige: — her ikkinglar qaytip öz ananglar-ning öyige béringlar. Silerning merhumlargha we manga méhribanliq körsetkinglardek Perwerdigarmu silerge méhribanliq körsetkey! ⁹ Perwerdigar siler ikkinglarni ¹⁰ óz éringlarning öyide aram tapquzghay! — dep, ularni sóyüp qoydi. Ular hörkirep yighliship ¹⁰ uninggha: — Yaq, biz choqum séning bilen teng öz xelqingning yénigha qaytimiz, — déyishti.

¹¹ Lékin Naomi: — Yénip kétinglar, ey qizlirim! Némishqa méning bilen barmaqchisiler? Qorsi-qimda silerge er bolghudek oghullar barmu? ¹² Yénip kétinglar, ey qizlirim! Chünki men qérip ketkechke, erge tégishke yarimaymen. Derheqiqeten бүгүн kéche bir erlik bolushqa, shundaqla oghulluq bolushqa ümid bar dégendimu, ¹³ ular yigit bolghuche sewr qilip turattinglarmu? Ular dep bashqa erge tegmey saqlap turattinglarmu? Yaq, bolmaydu, qizlirim! Chünki Perwerdigarning qoli manga qarshi bolup méni azablaydighini üçün, men tartidighan derd-elem silerningkidin téximu éghir bolidu, — dédi.

¹⁴ Ular yene hörkirep yighlashti. Orpah qéynanisini sóyüp xoshlashti, lékin Rut uni ching quchaqlap turuwaldi. ¹⁵ Naomi uninggha: — Mana, kelin singling öz xelqi bilen ilahlirining yénigha yénip ketti! Senmu kelin singlingning keynidin yénip ketkin! — dédi.

¹⁶ Lékin Rut jawaben: — Méning séning yéningdin kétishimni we sanga egishish niyitimdin yénishni ötünme; chünki sen nege barsang menmu shu yerge barimen; sen nede qonsang menmu shu yerde qonimen; séning xelqing méningmu xelqimdur we séning Xudaying méningmu Xudayimdur. ¹⁷ Sen nede ölseng menmu shu yerde ölmen we shu yerde yatimen; ölümдин bashqisi méni sendin ayriwetse Perwerdigar méni ursun hem uningdin ashurup jazalisun! — dédi.

1:1 «mezgilde» — ibraniy tilida «künlerde». **«sehralarida»** — ibraniy tilida «étizliqlirida». Moabtikiler Yehudiylargha öch idi. Bu Elimelek we ailisidikilerning Moabning sheherlirige emes, belki sehrasigha bérishining bir sewebi bolsa kérek.

1:13 «Men tartidighan derd-elem silerningkidin téximu éghir bolidu» — gerche Rut bilen Orpah her ikkisi éridin ayrilish azabini tartqan tul xotunlar bolsimu, Naomining azabi téximu éghir idi; uning éridin hem ikki oghlidin ayrilip qélis azabi bar idi. Uning üstige, u ikki kélining özidek yaqa yurtta tul bolup turush derdini taritishini xalimaytti.

—Bu sözning yene ikki terjimisi bar: «Men siler üçün (tul qalghanliqinglardin) intayin azablinimen» yaki «Méning derd-elemim silerge bek éghir yük bolup qalidu, siler kötürelmeyesiler»

1:17 «Perwerdigar méni ursun hem uningdin ashurup jazalisun!» - ibraniy tilida: «... Perwerdigar mangimu shundaq qilsun we uningdin ashurup qilsun!»

¹⁸ Naomi uning özige egiship bérishqa qet'iy niyet qilghinini körüp, uninggha yene éghiz achmide.

¹⁹ Ikkisi méngip Beyt-Lehemge yétip keldi. Shundaq boldiki, ular Beyt-Lehemge yétip kelginide pütkül sheherdikiler ularni körüp zilzilige keldi. Ayallar bolsa: — Bu rasttinla Naomimidu? — déyishti.

²⁰ U ulargha jawaben: — Méni Naomi démey, belki «Mara» denglar; chünki Hemmige Qadir manga zerdab yutquzdi. ²¹ Toqquzum tel halette bu yerdin chiqtim; lékin Perwerdigar méni quruq qaytquzdi. Perwerdigar méni eyiblep guwahliq berdi, Hemmige Qadir méni xarlighaniken, némishqa méni Naomi deysiler? — dédi.

²² Shundaq qilip Naomi bilen kélini Moab qizi Rut Moabning sehrasidin qaytip keldi; ular ikkisi Beyt-Lehemge yétip kélishi bilen teng arpa ormisi bashlanghanidi.

Rutning Boazning étizida bashaq térishi

2¹ Naomining érige tughqan kélidighan Boaz isimlik bir adem bar idi. U Elimelekning jemetidin bolup, intayin bay adem idi. ² Moab qizi Rut Naomigha: — Men étizliqqa baray, birerkimning neziride iltipat tépip, uning keynidin méngip arpa bashaqlirini tersem? — dédi. U uninggha: — Barghin, ey qizim, dédi.

³ Shuning bilen u chiqip étizliqlargha kélip, u yerde ormichilarning keynidin bashaq terdi. Bex-tige yarisha, del u kelgen étizliq Elimelekning jemeti bolghan Boazning étizliqliri idi.

⁴ Mana, u waqitta Boaz Beyt-Lehemdin chiqip kélip, ormichilar bilen salamliship: — Perwerdigar siler bilen bille bolghay! — dédi.

Ular uninggha jawaben: — Perwerdigar sanga bext-beriket ata qilghay! — dédi.

⁵ Boaz ormichilarning üstige nazaretke qoyulghan xizmetkaridin: — Bu yash chokan kimning qizi bolidu? — dep soridi.

⁶ Ormichilarning üstige qoyulghan xizmetkar jawab bérrip: — Bu Naomi bilen bille Moabning sehrasidin qaytip kelgen Moabiy chokan bolidu. ⁷ U: «Ormichilarning keynidin öñchilerning arisidiki chéchilip ketken bashaqlarni tériwalaymu?» dep telep qildi. Andin u kélip etigendin hazirghiche ishlewatu; u peqet kepide bir'az dem aldi, — dédi.

⁸ Boaz Rutqa: — Ey qizim, anglawatamsen?! Sen bashaq tergili bashqa bir kimning étizliqigha barmighin, bu yerdinmu ketme, méning dédeklirim bilen birge mushu yerde turghin. ⁹ Diqqet qilghin, qaysi étizda orma orghan bolsa, dédeklerge egiship barghin. Men yigitlerge: Uninggha chéqilmanglar, dep tapilap qoydum! Eger ussap qalsang bérrip, idishlardin yigitlirim quduqtin tartqan sudin ichkin, — dédi.

1:20 «Méni Naomi démey...» -- «Naomi» dégenning menisi: «yéqimliq», «köngüllük», «huruzluq»; «Mara» bolsa «achchiq», «elemlik», «zerdabliq» dégen menide.

1:21 «Perwerdigar méni eyiblep guwahliq berdi» — bashqa birxil terjimiliri: — «Perwerdigar manga qarshi chiqti» yaki «méni azabli». Bu sözler toghruluq «qoshumche söz»imizde azraq toxtilimiz.

2:1 Mat. 1:5

2:2 «Bashaq térish» - Tewrat qanuni boyiche namrat kishiler we yaqa yurtluqlarning ormichilarning arqisidin chéchilip ketken bashaqlarni térishige ruxset bérilishi kérek («Law.» 19:9-10ni körüng).

—Gerche Naomining özining bir parche étizi bar bolsimu (4:3), uninggha shu pesilde birnerse térimighanidi. Rut mushu iltimas bilen Naomini «bashaq térish» xijaletchilikidin qutquzidu, elwette.

2:5 «Xizmetkaridin» - ibranii tilida «yigitidin». «Bu yash chokan kimning qizi bolidu?» - Shu chaghda Rut téxi tul bolghachqa, shuninggha yarisha alahide kiyimlirini kiywatqan idi. 3:3ni we izahatini körüng.

2:7 «Kepide» - ibranii tilida «öyde». Orma mezgilde ormichilar belkim étizliqta dem élishqa waqitliq kepe salghan bolsa kérek.

2:8 «Dédeklirim bilen birge mushu yerde turghin» - dédeklerning ishi belkim arpa paylirini yighip öñche qilish idi. Rut «ularning qéshida» ishlise köprek bashaqlarni téreleytti, elwette.

¹⁰ Rut özini yerge étip tizlinip, béshini yerge tegküzüp tezim qilib, uninggha: — Men bir bi-gane tursam, némishqa manga shunche ghemxorluq qilghudek neziringde shunchilik iltipat tapqanmen? — dédi.

¹¹ Boaz uninggha jawaben: — Éring ölüp ketkendin kéyin qéynananggha qilghanliringning hemmisi, shundaqla séning ata-anangni we öz wetiningdin qandaq ayrilip, sen burun tonu-maydighan bir xelqning arisigha kelgining manga pütünley ayan boldi;¹² Perwerdigar qilghi-ninggha muwapiq sanga yandurghay, sen qanatlirining tégide panah izdigen Israilning Xudasi Perwerdigar teripidin sanga uning toluq in'ami bérilgey, dédi.¹³ Rut jawaben: — Ey xojam, ne-ziringde iltipat tapqaymen; men séning dédiking bolushqimu yarimisammu, sen manga teselli béríp, dédikingge méhribane sözlerni qilding, — dédi.

¹⁴ Tamaq waqtida Boaz uninggha: — Qéni, buyaqq kelgin, nandin ye, nanni sirkige tögürgin! — dédi. Rut ormichilarning yénigha kélip olturdi; Boaz qomachtin élip uninggha tutti. U uningdin toyghuche yédi we yene azraq ashurup qoydi.

¹⁵ U bashaq tergili qopqanda, Boaz yigitlirige buyrup: — Uni hetta öñchilerning arisida bashaq tergili qoyunglar, uni héch xijalette qaldurmanglar.¹⁶ Hetta hem uning üçün azraq bashaqlar-ni öñchilerdin etey ayrip, uninggha tergili chüshürüp qoyunglar, uni héch eyiblimenglar, dédi.

¹⁷ Shundaq qilib u kechkiche étizliqta bashaq terdi, tériwalghanlirini soqqanda, texminen bir efah arpa chiqti.¹⁸ Andin u arpisini élip, sheherge kirdi, qéyanisi uning tergen arpisini kördi; u yene u yep toyunghandin kéyin saqlap qoyghinini chiqirip uninggha berdi.

¹⁹ Qéyanisi uninggha: — Sen бүгүн nede bashaq terding, nede ishlingid? Sanga ghemxorluq qilghan shu kishige bext-beriket ata qilinghay! — dédi.

U qéyanisigha kimningkide ish qilghinini éytip: — Men бүгүн ishligen étizning igisining ismi Boaz iken, dédi.

²⁰ Naomi kélinige: — Tiriklergimu, ölgenlergimu méhribanliq qilishtin bash tartmighan kishi Perwerdigardin bext-beriket körgéy! — dédi. Andin Naomi uninggha yene: — U adem bizning yéqin tughqinimizdur, u bizni qutquzalaydighan hemjemetlerdin biridir, — dédi.

²¹ Moab qizi Rut yene: — U manga yene: «Méning yigitlirim pütün hosulumni yighip bolghuche ular bilen birge bolghin» dédi, — dédi.

²² Naomi kélini Rutqa: — Ey qizim, birsining sanga yamanliq qilmasliqi üçün bashqisining éti-zliqigha barmay, uning dédekliri bilen bille chiqip ishliseng yaxshidur, dédi.

²³ Shuning bilen arpa we bughdai hosuli yighilip bolghuche, Rut Boazning dédekliri bilen yürüp bashaq terdi. U qéyanisi bilen bille turuwerdi.

2:13 «dédiking» - ibraniy tilida «dédek»ni teswirleydighan ikki söz bar. Rut bu ayette bulardin eng töwen orunni körsitidighan sözni ishlipti özi teswirleydu.

2:17 «Bir efah arpa» - texminen 15 kilogramme idi.

2:20 «Bizni qutquzalaydighan hemjemetlerdin biri» - («hemjemet-nijatkar»imizdin biri) yaki ««hemjemet-qutquzhuchi»imizdin biri) — bu ibraniy tilida «goél» dégen söz bilen ipadiliniidu. Bu sözning alahide menisi bar. Birs namratliqtin özi qulluqqa sétiwetken bolsa yaki bashqa qiyin ehwalgha uchrup mal-mülükini satqan bolsa, Musa peyghember tapshuruwalghan qanungha asasen, shu kishining yéqin uruq-tughqanliri, hemjemetlirining uni hörlükke chiqirip qutquzush hoquqi bar idi. Démek, u sétiwalghuchigha adil bir bahada pul bersila, u uning öz qerindishini hör qilib qutquzush hoquqi bar idi. Hoquqni ishliitish hemjemetining öz ixtiyarliqi bilen bolatti, elwette. U hoquqni ishletmekchi bolsa, héchkim uni tosalmaytti. Naomi mushu yerde: «Bizdin xewer élish mes'uliyiti bolghan yéqin tughqanlirimizdin biri bar» démekchi bolidu.

2:22 «Birsining sanga yamanliq qilmasliqi üçün» - Naomining bu agah sözliri bizge «Batur Hakimlar» dewridiki umumiy ehwalni ayan qilsa kérek.

Boaz Rutni öz emrige ilishi arqiliq
yerni qayturup sétiwalidu «Rut» 4:9

Rutning xamangha béríp, Boaz bilen körüşhüş

3¹ Shu künlerde, qéynanisi Naomi uninggha: — Ey qizim, hal-ehwalingning yaxshi bolushi üçün, séning aram-bextingni izdimeymenmu?² Sen dédekliri bilen ishligen Boaz bizge tughqan kélidu emesmu? Mana, bugün axsham u xamanda arpa soruydu.³ Emdi sen yuyunup-tarinip, özüngge etirlik may sürüp, ésil kiyimliringni kiyip, xamangha chüshkin; lékin u er kishi yep-ichip bolmighuche, özüngni uninggha körsetmigün.⁴ U yatqanda uning uxlaydighan yérini körüwal. Andin sen kirip, ayagh teripini échip, shu yerde yétiwalghin. Andin u sanga néme qilish kéreklikini éytidu, — dédi.

⁵ Rut uninggha: — Sen néme déseng men shuni qilimen, — dédi.⁶ U xamangha chüshüp, qéynanisi uninggha tapilighandek qildi.⁷ Boaz yep-ichip, könglini xush qilip cheshning ayighigha béríp yatti. Andin Rut shepe chiqarmay kélip, ayagh teripini échip, shu yerde yatti.⁸ Yérim kéchide Boaz chöchüp, aldigha éngishkende, mana bir ayal ayighida yatatti!

⁹ Kim sen?! — dep soridi u.

Rut jawaben: — Men xizmetkaring Rut bolimen. Sen méning hemjemet-nijatkarim bolghining üçün xizmetkaringning üstige tonungning étikini yéyip qoyghaysen, — dédi..

¹⁰ U jawaben: — Ey qizim, Perwerdigardin bext-beriket tapqaysen! Séning kéyin körsetken sadaqet-méhribanliqning ilgiri körsetkingindinmu artuqtur; chünki séni izdigen yigitler, meyli kembeghel bolsun, bay bolsun, ularning keynidin ketmiding.¹¹ I qizim, emdi qorqmighin! Dégi-

3:1 «Séning aram-bextingni izdimeymenmu?» - Naomining mushu «aram-bext» déginu Rutni qaytidin öy-ochaqliq qilishni körsitidu.

3:3 «Özüngge etirlik may sürüp» - ibraniy tilida «özüngni mesih qilip» yaki «özüngni mesihlep».

3:8 «Chöchüp, ...» - bashqa birxil terjimisi «titrep kétip, ...». Héchbolmighanda, Boaz putlirigha soghuq urulghanda oyghinip ketken bolsa kérek. «Éngishkende» - bashqa birxil terjimisi «örülgende»

3:9 «Xizmetkaring» — oqurmenlarning éside barki, ibraniy tilida «dédek»ni teswirleydighan ikki söz bar. Bu ayette Rut ornini yuqiraraq körsitidighan sözni öziye ishletti (2:13ni we izahatni körüng) «Toningning étikini xizmetkaringning üstige yéyip qoyghaysen» - Rut

éytqan «Toningning étikini xizmetkaringning üstige yéyip qoyghaysen» dégen ibare: — «Méni sayengning astigha alghin, méni emringge alghin» dégenni we özining Boazning ayali bolushqa razı ikenlikini bildüridu. Xudamu Israilni öz qaniti astigha alghanliqi toghruluq shu sözni qilghan — «Ez.» 16:8ni körüng.

3:10 «Séni izdigen yigitler» - Boazning sözige qarighanda (shühbisizki, u hem tirishchan hem chirayliq bolghachqa) Rutni birqanche yigit izdep kelgen. Lékin Rut öz meylige egiship ularni tallamay, belki ornigha qéynanisi Naomigha yaxshi bolsun dep rehmetlik érige «hemjemet-nijatkar» bolghan Boazning panahliqini izdigen. Shuning bilen Boaz Rutning

ningning hemmisini orundap bérimen; chünki pütkül shehirimizdiki mötiwerler séni peziletlik ayal dep bilidu..

¹² Durus, sanga hemjemet-nijatkar bolghinim rast; lékin séning mendin yéqinraq yene bir hemjemeting bar. ¹³ Emdi kéchiche bu yerde qalghin; ete seherde eger u hemjemetlik hoquqini ishlitip séni élishni xalisa, u alsun; lékin hemjemetlik hoquqi boyiche séni almisa, Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, men sanga hemjemetlik qilip séni alay. Tang atquche bu yerde yétip turghin! — dédi.

¹⁴ U uning ayighida tang atquche yétip, kishiler bir-birini tonughudek bolushtin burun qopti. Chünki Boaz: — bir ayalning xamangha kelginini héchkim bilmisun, dep éytqanidi..

¹⁵ U yene Rutqa: — Sen kiygen yépinchini échip turghin, dédi. U uni échip turuwidi, Boaz arpidin alte kemchen kemplep béríp, uning óshnisige artip qoydi. Andin u sheherge kirdi. ¹⁶ Rut qéyanisining yénigha keldi. U: — Ey qizim, sen hazir kim?! — dep soridi. Shuning bilen u qéyanisigha u kishining qilghanlirining hemmisini dep berdi.. ¹⁷ U: — U bu alte kemchen arpini manga berdi, chünki u: «qéyanangning yénigha quruq qol qaytip barmighin» dédi, — dédi.

¹⁸ Naomi: — Ey qizim, bu ishning axirining qandaq bolidighinini bilgüche mushu yerde texir qilghin; chünki u adem бүгүн mushu ishni pütküzmey aram almaydu, dédi.

Boazning Rutni nikahigha élishi, hemjemet-nijatkarliq burchini ada qilishi

4 ¹ Boaz sheher derwazisigha chiqip, shu yerde olturdi. Mana, u waqitta Boaz éytqan héliqi hemjemetlik hoquqigha ige kishi kéliwatatti. Boaz uninggha: — Ey burader, kélip bu yerde olturghin, déwidi, u kélip olturdi..

² Andin Boaz sheherning aqsaqalliridin on ademni chaqirip, ularghimu: — Bu yerde olturunglar, dédi. Ular olturghanda ³ u hemjemetlik hoquqigha ige kishige: — Moabning sehrasidin yénip kelgen Naomi qérindishimiz Elimelekke tewe shu zéminni satmaqchi boluwatidu. ⁴ Shunga men mushu ishni sanga xewerlendürmekchi idim, shundaqla mushu yerde olturghanlarning aldida we xelqimning aqsaqallirining aldida «Buni sétiwalghin» démekchimen. Sen eger hemjemetlik hoquqigha asasen alay déseng, alghin; hemjemetlik qilmay, almaymen déseng, manga éytqin, men buni biley; chünki sendin awwal bashqisining hemjemetlik hoquqi bolmaydu; andin sendin kéyin méning hoququm bar, dédi.

U kishi: — Hemjemetlik qilip uni alimen, dédi.

⁵ Boaz uninggha: — Undaqa yerni Naoming qolidin alghan künide merhumning mirasigha uning nami bilen atalghan birer ewladi qaldurulushi üçhün merhumning ayali, Moab qizi Rutnimu élishing kérek, — dédi..

qilghini toghruluq: «Séning kéyin körsetken sadaqet-méhribanliqning ilgiri körsetkingdinmu artuqtur» deydu. Rutning «ilgiri körsetken (sadaqet-méhribanliq)» bolsa qéyanisigha bolghan sadaqetlikini, uninggha hemrah bolup öz yurtini tashlap Israillarning arisigha kelgenlikini körsitidu. Boazning «Sen kéyin körsetken sadaqet-méhribanliq» déginu bolsa özüni izdigenlikini körsitidu.

3:11 «Pütkül shehirimizdiki mötiwerler» - ibraniy tilida «xelqimning shehirining derwazisidiki kishiler» — qedimki zamanda «sheherning derwazisi» aqsaqallar we mötiwerler olturidighan jay idi; shu yerde sot échilatti. Shunga Boazning sözining toluq menisi «Méning shehirimdiki barliq mötiwerler séni peziletlik ayal dep qaraydu».

3:14 «Éytqanidi» - ibraniy tilida «éytqanidi» yaki «oylghanidi» dégen mene birla söz bilen ipadiliniidu. Biz bu yerde «éytqanidi» dep terjime qilduq.

3:15 «Alte kemchen» - belkim «alte efah», yeni 27-45 kilogramni körsitishi mumkin.

3:16 «Sen hazir kim?» - Naoming bu soali bilen Rutning hazirqi salahiyitini soraydu: u: «Hazir sen Boazning ayali boldungmu-yoq?» dégen menini bildüridu.

4:1 «Ey burader!» - ibraniy tilida «Ey, palanchi-pokunchi!» déyilidu. Bu adem belkim Rut we Naomigha qarita hemjemetlik burchini öz üstige élishni ret qilghachqa, u bu bayanda namsiz qalghan bolsa kérek.

4:5 «Moab qizi Rutnimu élishing kérek» — «Law.» 25:25-34 we 47-55ge, we «Qan.» 25:5-10gha qarang. «Rut» 4:6-12-ayettiki ishlargha qarighanda, Beyt-Lehemde «perzentsiz qalghan qérindishining tul xotunini élish» toghrisidiki belgilime beja

⁶ Hemjemet kishi: — Undaq bolsa hemjemetlik hoququmni ishlitip étizni alsam bolmighudek; alsam öz mirasimgha ziyan yetküzgüdekmen. Hemjemetlik hoquqini sen özüng ishlitip, yerni sétiwalghin; men ishlielmeymen, dédi.

⁷ Qedimki waqitlarda Israilda hemjemetlik hoquqigha yaki almashturush-tégishish ishigha muna-siwetlik mundaq bir resim-qaide bar idi: — ishni kesmek üçün bir terep öz keshini sélip, ikkinchi terepke béretti. Israilda soda-sétiqni békitishte mana mushundaq bir usul bar idi. ⁸ Shunga hem-jemet hoquqigha ige kishi Boazgha: — Sen uni alghin, dep, öz keshini séliwetti. ⁹ Boaz aqsaqallar-gha we köpchilikke: — Siler бүгүн méning Elimelek ke tewe bolghan hemmini, shundaqla Kilyon bilen Mahlongha tewe bolghan hemmini Naomining qolidin alghiningha guwahtursiler. ¹⁰ Uning üstige merhumning nami qérindashliri arisidin we shehirining derwazisidin öchürülmesliki üçün merhumning mirasigha uning nami bolghan birer ewladi qaldurulsun üçün Mahlonning ayali, Moab qizi Rutni xotunluqqa aldim. Siler бүгүн buninggha guwahtursiler, dédi.

¹¹ Derwazida turghan hemme xelq bilen aqsaqallar: — Biz guwahturmiz. Perwerdigar séning öyüngge kirgen ayalni Israilning jemetini berpa qilghan Rahile bilen Léyah ikkasidek qilghay; sen özüng Efratah jemeti ichide bayashat bolup, Beyt-Lehemde nam-izziting ziyade bolghay;

¹² Perwerdigar sanga bu yash chokandin tapquzidighan nesling tüpeylidin séning jemeting Tamar Yehudagha tughup bergen Perezning jemetidek bolghay! — dédi.

Padishah Dawut Boaz bilen Rutning ewladidur

¹³ Andin Boaz Rutni emrige élip, uninggha yéqinliq qildi. Perwerdigar uninggha shapaet qilip, u hamilidar bolup bir oghul tughdi. ¹⁴ Qiz-ayallar Naomigha: — Israilning arisida sanga hem-jemet-nijatkar neslini üzüp qoymighan Perwerdigargha teshekkür-medhiye qayturulsun! Shu neslingning nami Israilda izzet-abruyluq bolghay! ¹⁵ U sanga jéningni yéngilighuchi hem qérighiningda séni ezizlighuchi bolidu; chünki séni söyidighan, sanga yette oghuldin ewzel bolghan kélining uni tughdi, — dédi. ¹⁶ Naomi balini élip, baghrigha basti we uninggha baqquchi ana boldi. ¹⁷ Uninggha qoshna bolghan ayallar «Naomigha bir bala tughuldi» dep, uninggha isim qoydi. Ular uninggha «Obed» dep at qoydi. U Yessening atisi boldi, Yesse Dawutning atisi boldi.

keltürülüwatqanda, qoshumche maddilar qoshulghan bolsa kérek (eslidiki qanun belgilimisi boyiche, birsı perzentsız ölgen bolsa, uning akisi yaki ukisi uning mirasigha mirasxor qaldurush üçün tul xotunini élish kérek idi; Beyt-Lehemdikiler mushu belgilimige aka-ukisidin bashqa barliq uruq-tughqanlirininimu öz ichige alidu, dep qoshqan oxshaydu). «Yar.» 38:8-10nimu köring.

4:6 «men shu hoquqni ishlielmeymen» - bu kishi belkim: «Eger Ruttin perzent körsem, ular méning balilirim hésablanmaydu; halbuki, ular bashqa ayalimdin bolghan perzentlirim bilen teng méning mirasimgha waris bolushi mumkin, shuning bilen öz perzentlirim érishidighan mirasining ülüshi eslidikidin azlap kétidu» dep oylisha kérek; shunga u «almaymen» dégen qarargha kelgen.

4:7 Qan. 25:7

4:8 «Öz keshini séliwetti» - bu keshni Boaz élip kétidu. U mezkur soda-sétiqqa ispat bolidu. Kesh belkim bir parche yerning tewelikige simwol bolushi mumkin idi («Qan.» 11:24 we 25:7-10ni köring).

4:10 «Sheherning derwazisi» - oqurmenlerning éside barki, «sheherning derwazisi» qedimki zamanlarda aqsaqallar we mötiwerler olturidighan jay idi.

4:11 «Rahile we Léyah» - Yaqupning ikki ayali bolup, köp perzent körgen.

4:11 Yar. 29:32-35; 30:1-25; 35:17, 18

4:12 Yar. 38:29; 1Tar. 2:4; Mat. 1:3

4:14 «hemjemet-nijatkar» - shu «hemjemet-nijatkar» bolsa tughulghan bala özidur. 15-ayetni köring.

4:16 «baqquchi ana» — belkim qanun jehettin balining ataq anisi bolghanliqini körsitishi mumkin.

4:17 «Obed» — «qul», «xizmetkar» dégen menide. **«Dawut»** — Dawut padishah, Dawut peygember.

Dawut padishah, yeni Dawut peyghemberning nesebnamisi

¹⁸ Perezning nesebnamisi töwendikidektur: — Perezdin Hezron töreldi, ¹⁹ Hezrondin Ram töreldi, Ramdin Amminadab töreldi, ²⁰ Amminadabtin Nahshon töreldi, Nahshondin Salmon töreldi, ²¹ Salmondin Boaz töreldi, Boazdin Obed töreldi, ²² Obedtin Yesse töreldi we Yessedin Dawut töreldi.

Qoshumche söz

Biz «Rut» dégen kitabni oqughinimizda, uni «Batur hakimlar» dégen tarix bilen sélishturup oqusaq paydiliq bolidu. Ikki tarix oxshash bir dewrni bayan qilghan. Lékin köp jehetlerdin ikki tarixning otturisdiki perqler intayin chong.

«Batur hakimlar» bilen «Rut» dégen kitabning sélishturmisi: —

- (a) «Batur hakimlar»da tarixqa munasiwetlik shexsler intayin köp; «Rut»ta intayin az.
- (e) «Batur hakimlar» birqeder uzun kitab; «Rut» bolsa intayin qisqa.
- (b) «Batur hakimlar»da pütkül Israil xelqi we zéminining ishliri yézilghan; «Rut»ta peqet kichikkine bir sheherdiki ishlar yézilghan.
- (p) «Batur hakimlar»ning tarixi 300 yilliq bir mezigilni öz ichige alidu; «Rut» peqet bir ewladning ishlirini öz ichige alidu.
- (t) «Batur hakimlar»ning tarixida qirghinchiliq, basqunchiliq, bir kénizekning jesitining parche-parche qilinishi, ichki urush, rezil kahinlar qatarliqlar bayan qilinghan. Bu weqelerning beziliri yüz bergen Binyamin zémini Beyt-Lehem shehirige peqet üç-töt kilométir kelsimu, lékin «Rut»ta xatirilengen ishlar «Batur hakimlar»da xatirilengen ishlargha mutleq oxshimaydu.

Bu ikki kitabni sélishturup oqush arqiliq biz mundaq addiy bir sawatqa ige bolimiz: — gerche öz dewrimizdikilerning hemmisi dégüdek qayta-qayta gunah qiliwéridighan «gunahning dewrlikige»ge chüshüp qélisshqan bolsimu, uninggha ézip egishishge mejburlanghan emesimiz. Biz Xudadin eyminip, Uni izdisek, hayatimiz etrapimizdikilerdin tolimu perqliq bolalaydu.

Elimelekning Israilni terk qilish qarari

Eger Elimelek we Naomi ejdadi Ibrahimning ailisidiki tarixtin sawat-ibret alghan bolsa, ozuq-tülük tapimiz dep Xuda Israil xelqige ata qilghan zémindin chiqip kétishining daim chataqlarni peyda qilidighanliqidin ibaret sawaqni bilgen bolatti. Ibrahim, Ishaq we Yaquplarning tarixlirining hemmisi bu ishqa guwahliq béridu. Xuda Öz xelqige «Silerge yaxshi zéminni ata qilimen» dégen wedini qilghaniken, Uning shu yerde olturaqlashqan Israillarni bégishi turghan gep idi. Emma mezkur tarixta Elimelekning zémindin ayrilishi toghruluq Perwerdigardin yol sorighanliqi heqqide héchqandaq söz yoq; qarighanda, uning bu pilanini Xudadin emes, belki pütünley bir «insaniy pilan» dégili bolidu. Qehechilikte ular Perwerdigardin yol sorighan bolsa, shübhisiyki, Xuda buning melum bir yol arqiliq ulargha yürgüzgen «terbiyilik jaza»sining bir qismi ikenlikini, shuningdek Öz xelqi Özige qarap towa qilip qaytip kelse, ulargha ozuq-tülükning bolidighanliqini körsitetti (Xudaning shundaq «terbiyilik jaza»liri toghruluq «kirish söz»imiz we «Batur hakimlar»diki «qoshumche söz»imiznimu körüng).

Emiliyette ularning qarari ehwalini téximu betterleshtürdi. Ularning «insaniy pilan»i özlirini azab-oqubettin we ölümün qutquzmidi.

«Rut»

Halbuki, xeqning neziri chüshmeydighan yoqsul bir ayalning qarari bu ailining pütün ehwalini özgartidu. Naomi Pelestinge (Qanaangha) qaytishni qarar qilghandin kéyin, Rut uninggha hemrah bolup bérishni niyet qilidu; netijide, u axirida Rebbimiz Eysa Mesihning ejdadi bolushqa muyesser bolidu. Matta teripidin pütülgen Mesihning nesebnamisida Rut tilgha élinidu; Yehudiy xelqining en'eniliri boyiche nesebnamilerde peqet erlerning ismilirila xatirilidu («Mat.» 1:5); Rut ayal hem Moabliq bolup, Yehudiy bolmisimu, yenila shu nesebnamida tépilidu.

«Rut»ta körüngen isimlarning meniliri

«Elimelek» — «méning Xudayim padishahdur». Gerche uning shundaq yaxshi ismi bolsimu, Elimelek Xudaning Israilning pütkül zéminigha ige ikenlikini, Özidin qorqqanlarni saqlaymen dégen wediliride turidighanliqini ching tutmighan oxshaydu.

«Naomi» — «yéqimliq», «köngüllük» dégen menide. Naomining öz ismi toghruluq achchiq sözlirini 1:20de körüng. Emma axirqi halitidin uning ismi heqiqeten jismigha layiq boldi.

Elimelekning ikki oghlidin: — «Mahlon» — «bimar», «aghriq» dégenni, «Kiliyon» — «ajiz», «zeip», «bosh» dégenni bildüridu. Ularning ismliri derweqe yaki ularning jismaniy halini yaki belkim bésharetlik halda ularning «iman-ishenchi ajiz» dégen rohiy halitini süpetligen bolsa kérek.

«Rut» — «dostluq» yaki «dost» dégenni bildüridu. Rut derweqe intayin sadiq dost idi.

«Orpah» — «jeren» dégen menide bolushi mumkin.

«Boaz» — belkim «uningda küch bar» yaki «chaqqanliq», «yürüshlük» dégen menide. Bu ikki terep derweqe uningda körünerliktur. Boazning anisi (Salmonning ayali) Yérixodiki «pahishe ayal Rahab» idi («Yeshua» 2-bab, 6:17, 23, «Mat.» 1:5, «Ibr.» 11:31ni körüng). Boaz birsining yaqa yurtta musapir bolghandiki qiyinchiliqini obdan chüshengen.

Muellipning kitabni yézishta néme meqsetliri bar?

Muellipning (we shuningdek Xudaning Özining, elwette) kitabda bolghan meqsetliri töwendikilerni öz ichige alidu, dep ishinimiz: —

(1) Dawut padishahning Yehudaning nesli ikenlikini ispatlash;

(2) Xudasizliq bir dewrde Xudagha itaetmen we ixlasmen bolushqa mumkinchilik bolidighanliqini ispatlash; Xudaning «qaldisi» özige sadiq turuwéridu.

(3) «Hemjemet-nijatkar» dégenning rolini bayan qilish. Buning muhimliqi del shuki, Tewrat hem Injilda Xudaning Özi Uning ewetken Mesihni arqiliq Israilgha, andin pütkül dunyagha «Hemjemet-Nijatkar» bolidighanliqi körsitilish;

(4) Dawutning jemetining tarixini körsitish.

«Rut»ning axirqi ayetliridin qarighanda, éniqki, kitab uningda teswirlengen weqelerdin az dégende üç dewrdin kéyin hazirqi shekilde yézilghan. Shübhisizki, mezkur kitab yézilghan waqitqiche, bu ishlar Boaz jemeti üçün intayin qedirlengen bir aile tarixi bolup kelgen. Emma kitabning Dawut textke olturushtin burun yézilghanliqi yene éniq; chünki 17:4de «U (Obed) Yessening atisi boldi; Yesse padishah Dawutning atisi boldi» démey, belki «**U (Obed) Yessening atisi boldi; Yesse Dawutning atisi boldi**» dep yézilghandur.

Tewrattiki «Samuil» dégen tarixni oqughanlar Israilning birinchi padishahi Binyamin qebilisidin bolghan Saul ikenlikini bilidu. Halbuki, Saul höküm sürüş wezipisini yaxshi bashlighan bolsimu, u axirida wapasizliq tüpeylidin Xuda teripidin padishahliqidin chetke qéqilidu. Samuil peyghember astirtin Dawutni kelgüsi padishah bolushqa mesihleydu («1Sam.» 16-bab). Saul wapat bolghandin kéyin Israil xelqi Dawutni heqiqiy Yehudiy emes» dep qarishi mumkin idi; chünki uning nesebnamiside «Yehudiy bolmighan» ikki ayal, yeni «pahishe Rahab» we «Moab qizi Rut» bar idi. Shunga beziliri Dawutning padishah bolushini qobul qilishqa qarshi pikirde bolghan bolushi mumkin idi. Ulardin beziliri derweqe Saulning oghli Ishboshetke egeshken («2Sam.» 8-10-bab). Shuning üçün mumkinchiliki barki, Samuil peyghember xelqning heqiqiy ehwalni we Boaz jemetidikilerning heqiqiy peziletlerini bilip yétishi üçün «Rut» dégen mezkur tarixni yazghan; emeliyette Boaz we Rutning yüksek emelliri Binyamin qebilisidikilerning (yeni Saulning jemetidikilerning) dehshetlik tarixi («Batur hakimlar»da xatirilengen) bilen sélishturghanda, pütünley oxshimaydu.

«Batur Hakimlar» we «Rut»ning Dawutning padishah bolushidin ilgiri yézilghanliqigha yene kichik bir parche ispat bar. «Batur hakimlar»diki 1-babta, «**Lékin Binyaminlar bolsa Yérusalémda olturuwatqan Yebusiylarni qoghlap chiqiriwételmisi; shunga ta бүгүнгиче Yebusiylar Binyaminlar bilen Yérusalémda turmaqta**» déyilidu («Hak.» 1:21). Halbuki, Dawut padishah bolup tiklengendin kéyin deslepki emellirining biri Yérusalémni ishghal qilip, öz paytexti qilishtin ibaret idi («2Sam.» 5:6-7). Shuning üçün mezkur kitablar shu weqedin ilgiri, emma Dawut alliqaqan meshhur bolup qalghan bir mezgilde (belkim Samuil peyghember teripidin) yézilghan bolsa kérek.

(5) Xudaning méhir-shepqitining «Yehudiy emesler» («yat eller», «taipiler»)ni öz ichige alghanliqini ispatlash.

(6) Mesihning «Hemjemet-Nijatkar» bolidighanliqigha bir xil «bésharetlik tarix» yaki «bésharetlik resim»ni körsitish.

Mesih Eysaning barliq insanlarga «Hemjemet-nijatkar» bolushi

Tewrattiki peyghemberlarning Xudani «Hemjemet-Nijatkar» (ibranij tilida «goél») dep körsitishining özi ademni intayin heyran qilarliq ishtur. Chünki Xuda qandaqmu insangha «hemjemet» yaki «tughqan» bolsun? Mesilen, «Ayup» 19:25de mundaq déyilidu: —

**«Men shuni bilimenki, özümning Hemjemet-Qutquzghuchim hayattur,
U axiret künide yer yüzide turup turidu!»**

Biz bolupmu «Rut» dégen kitab arqiliq «hemjemet nijatkar» bolush ishi toghruluq téximu xewerdar bolghachqa, Ayup peyghemberning bu bésharitini: «Méning ershte bir yéqinim, manga tughqan bolghan birsi bar; u manga tughqan bolghachqa méni qutquzushqa razi bolidu; u axirqi zamanda kélip, Xudaning hökümlirini sürüp, barliq ishni sorap hemmisini durus qilidu!» dégendek chüshensek bolidu.

Rebbimiz Eysa Mesih ershtin kélip, insan bolup tughulghachqa («Yuh.» 1:14), u pütkül insaniyet üçün «Hemjemet-Nijatkar» bolush ornini alidu.

«Hemjemet nijatkar»ning melum bir tughqinini qulluqtin qutquzushi üçün töwendiki salahiyetliri bolushi kérek: —

- (1) Uning yéqin tughqini bolushi kérek;
- (2) Hörlük bedilini töleshke razi bolushi kérek;

- (3) Uningda hörlük bedili bolushi kérek we uni neq meydanda töliyeleydighan bolushi kérek!
- (4) Özi erkin kishi bolushi kérek (uni tosidighan yaki uninggha chaplishiwalidighan bashqa bir ish yaki ehwal bolmasliq kérek);

Injilni oqughanda, oqurmenler Rebbimiz Eysa Mesihning bu salahiyetlirining hemmisi bar bolghanliqini köreleydu. Boaz «hemjemet-nijatkar»liq ishini ada qilishi bilen u Yehudiy bolmighan Rutni Xudaning xelqining Tewrattiki «nijatliq tarix»ning bir qismi qilip kirgüzidu. Mesih Eysa «hemjemet-nijatkar»liq ishini ada qilishi bilen Yehudiy bolmighan bizlerni (ishengen bolsaq) Xudaning xelqining toluq hem menggülük «nijatliq tarix»ining bir qismi qilip kirgüzidu. Boaz we Rutning otturisdiki «ashiq-meshuqluq tarix» bolsa Mesih bilen nurghunlighan «yat elliklér»din terkiib tapqan jamaitining otturisdiki chongqur méhir-muhebbet we munasiwitini körsitidighan ajayib bir resim bolidu. Shuningdek emeliyette, pütkül Muqeddes Kitabni Xudaning Öz xelqi bolghan jamaetke chongqur méhir-muhebbitini ayan qilghan, «Qozining toy ziyapiti» bilen axirlishidighan birxil «romantik hékaye» dégili bolidu («Weh.» 19:9, 21:9-27).